

Várad–Párizs–Várad

Hajdú László gyűjteménye

PATAKI GÁBOR

Semsey Kastély, Balmazújváros, 2020. II. 1-ig

Ugyan nem lehet kihagyni a szinte tálcán kínálkozó s a cím által is sugallt összevetést a francia főváros és az alliteráló Pece-parti partiumi település között, de ebben az esetben jóval többről, jóval izgalmasabbról van szó. Amennyiben hangzatosabban fogalmazunk: lokális, regionális értékek és globális, Kuala Lumpurtól Reykjavíkgig egyaránt érvényesnek tekinthető tendenciák, alkotói magatartások egymás mellett kezeléséről,



DAN PERJOVSCHI: *Alak*, 1987–88, rajz, tuskarcolat, grafitceruza, papír, 14,7×14,7 cm, HUNGART ©2020



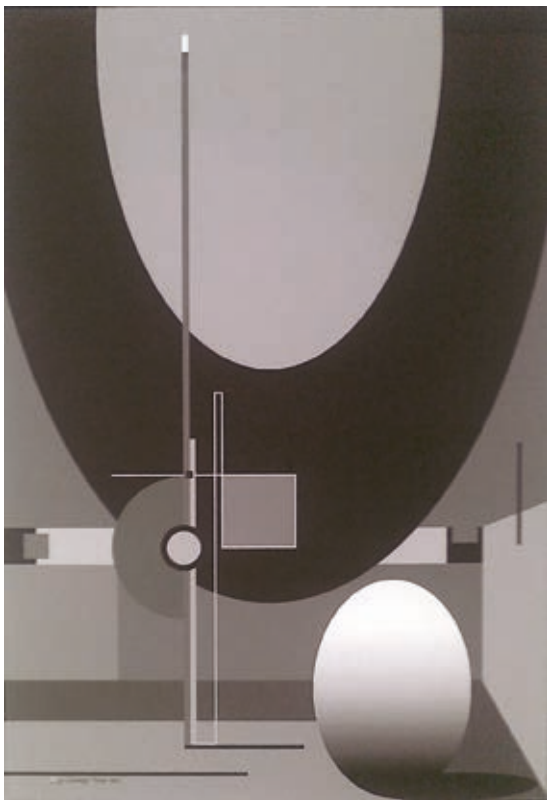
BONÉ RUDOLF: *Csend*, 2009, kinetikus hologram, alumíniumlemez, 100×100 cm, HUNGART ©2020

mi több, egymásra vonatkoztatásáról. De ha szerényebb vagyok, akkor sem állíthatok kevesebbet, mint hogy olyan gyűjteményről van szó, melyben a kismester korrekt alkotása otthonosan érezheti magát a világsztár produkciója mellett, és olyan gyűjtőről, aki egyaránt lényegesnek tartja a helyi, egy szűkebb közösség által fontosnak ítélt értékek megbecsülését és a nemzetközi, a határok által nem korlátozott törekvések támogatását.

Nos, Hajdú László kollekciója éppen ezekkel az igen-csak ritka, majdhogynem unikális tulajdonságokkal rendelkezik. Talán mert nem igazán a manapság általános modellt, a megtakarításait értelmes célokba befektető, konzervatív ízlését fokozatosan feladó, az aktualitásokra figyelő s a gyűjtést befektetésként is használó típust követte. Helyette kiválasztotta, rossz szójátékkal élve kipécézte a közeli, bár a határ túloldalán fekvő Nagyváradot, hogy feltérképezze annak művészeti múltját és jelenét.

Várad a 19–20. század fordulójától kezdve nyitott, dinamikus fejlődő városa volt az országnak. Ugyan a képzőművészetben nem mutatott fel a holnap-sokhoz mérhető radikális kezdeményezéseket, de polgárai pozitívan fogadták a nagybányaiak vagy a Nyolcak helyi bemutatkozásait, s az impériumváltás sem tette provinciálissá. Tibor Ernő, Mund Hugó, Macalik Afréd, Mottl Román Pál kiállításai és festőiskolái mellett még tucatnyi művész tevékenykedett a városban. A szocializmus évtizedeiben pedig a város Románián belüli periferikus elhelyezkedése kifejezetten előnyt jelentett: könnyebben és zavartalanabban áramolhattak ide nyugat felől az információk. Így alakulhatott ki Váradon egy mozgékony, nyitott, sokszínű művészeti közeg olyan alkotókkal, mint Jakobovits Miklós, Jovián György, Bóné Rudolf vagy Ujvárossy László – s mellettük még számos, a szabadabb tájékozódás lehetőségeit kihasználó román művésszel.

Megszokott, hogy egy gyűjtő felkeresi az általa preferált művészek műtermét, igyekszik minél többet megtudni egy számára kedves korszak vagy irányzat részleteiről. Az viszont aligha mindennapos, hogy odaköltözzön, s néhány évre le is telepedjen abban a városban, melynek művészete gyűjteménye egyik pillérévé vált. Hajdú László a szó szoros értelmében megélte Nagyváradot, elfogadta és megértette annak művészetét. Várad kollekcióját külön is szimpatikussá teszi, hogy átfogja a város művészetének elmúlt évszázadát, s egyaránt megtalálhatók benne a helyi szcéna jelesebb alkotói, valamint azok a helyi kismesterek is, akiknek a tevékenysége, nevelőmunkája nélkül aligha jöhetett volna létre ez a pezsgő, dinamikus művészeti élet. Ez a sokféleség,



JOSEPH KADAR: *Szürke és fekete*, 2005, akril, vászon, kasírozva, 80×60 cm, HUNGART ©2020



BÍRÓ I. GÉZA: *Kompozíció*, 1980 körül, vegyes technika, 63×51 cm, HUNGART ©2020

alulról építkezés, a különböző kvalitású művészek egymás mellé illesztése teszi elevenné és hitelessé a gyűjteményt. Hogy csak néhány érdekesebb és fontosabb művet emeljek ki közülük: Basch Andor és Ádám András egymásra felelő Ady-portróját, Tibor Ernő sommásan megkomponált bretagne-i halászeit, Balogh István ritmikusan hajladozó formákba csomagolt tájfantáziáját, Jakobovits Miklós enigmatikus tömbjeit, Bíró I. Géza szorongató álmait vagy Vioara Bara vad látomásait. Várad vonzásán kívül alighanem Joseph Kadar (Kádár József) gyakorolta a gyűjteményre a legnagyobb impulzust.

A Kádár Józsefként Debrecenben született s ez év elején elhunyt alkotó képzőművészeti munkássága mellett szervezőként, teoretikusként, gyűjtőként és múzeumalapítóként is fáradhatatlannak bizonyult, s bizonyára szerepe volt abban, hogy a Szajna partján letelepedett magyar művészek is felkeltsék figyelmét. Véletlen vagy sem, de a párizsi magyar művészkolónia gazdag választékából inkább az atipikusak, az École de Paris lazaságát szigorúbb formarendre váltók, de a konstruktív szigorú némi non-chalance-szal oldani képes művészek kerültek a válogatás középpontjába. Konok Tamás a teret és az időt menyei koordináták közé helyező képei, Vera Molnár szabályos, de a véletlen elvét is felhasználó grafikái, Nemes Judit ritmikusan vonulatai, Pierre Székely, Hetey Katalin, Frank Magda különös jeleket modellező tömbjei jellemzik ezt a vonulatot. Amúgy is játékos szigoruk oldására többek között Kolozsváry Zsigmond, Major Kamill s az irodalomtörténetünkben Kassák csavargótársaként is rögzült Szittyá Emil művei kínálkoznak.

S aligha tévedünk nagyot, amikor a gyűjtemény harmadik rétegét alkotó küldeményművészeti, vagyis a post mail arthoz tartozó részének legfőbb inspirátorát szintén Joseph Kadarban látjuk. A Franciaországban letelepedett, mozgékonyágáról s innovatív kedvéről híres művész ugyanis maga is az egyik kezdeményezője volt az alkotók között a múlt század 70-es, 80-as éveiben dinamikussá növekvő mozgalomnak. A postai úton küldeményként, levélként, lapként terjesztett egyedi vagy sokszorosított alkotások egy új, másként nehezen elképzelhető lehetőséget kínáltak egy szabad közösség, hálózat kialakítására. Segítségével egy, a vasfüggöny mögött vagy a harmadik világban élő, politikai vagy gazdasági okok miatt szabad mozgásában korlátozott művész joggal érezhette magát a nem annyira holt, mint inkább szabad költők társasága tagjának magát. Egy belorusz, nigériai vagy urambocsá magyar alkotó egyenrangúan kommunikálhatott így a többiekkel, készíthetett saját, bélyeget, pecsétet, ragaszthatott fényképeket az elküldött levelekre. Az így postai módon megteremtődött műtárgyforgalom a múlt század eleji egymásnak szintén lapokat, leveleket, műveket küldő avantgárd mozgalmak örököséiként az amúgy mélyen nem demokratikus művészeti élet egy mégiscsak lehetséges demokratikus alternatíváját képviselte.

Jelképesnek, s egyben a gyűjtő személyiségére jellemzőnek gondolom, hogy többek között éppen ez a „sine ira et studio” magatartásával meghatározható műtárgycsoporthoz vált számára fontossá. Mert ahogy a nagyváradi anyagban is békésen s a maga természetességével fér el egymás mellett a helyi kismester becsülettel megfestett képe egy jelentős alkotó kompozíciójával, úgy rendeződnek össze alig ismert grafikusok küldeményei olyan világsztárokéval, mint mondjuk Anna Banana vagy Jürgen Olbrich. Ez a „megértő módon” fogalmazott, a „tigris és a szelíd őzet”, a párducot és a gödölyét egyforma figyelemmel kísérő magatartást teszi ezt a gyűjteményt oly izgalmassá s fontossá.